

Nenea Victor și masa de seder

De George Schimmerling

În neamul nostru *gefilte fish*, nenea Victor era săculețul cu praz. Nu știi cum se rătăcise el, oltean de lângă Filiași în familia noastră evreiască. El nu vedea asta nicidecum ca pe o rătăcire ci ca pe o regăsire. Codrul e frate cu românul și olteanul cu evreul – obișnuia să spună. Avea și o teorie, doar a lui, pe care se străduia să o orneze cu argumente pseudo-istorice cum că legiunile romane în drum spre Iudeea trecuseră și pe la oltencele de la nord de Dunăre. Poate de aceea agerimea minții, dorința de afirmare, ambiția de a fi primii, spiritul comercial erau comune ambelor seminții. Faptul că nepotul lui nu era chiar așa nu-i zdruncina câtuși de fel teoria. Mai existau și erori de fabricație.

Nenea Victor știa totodată că în ciuda acestor calități, ori poate tocmai din pricina lor oltenii nu erau prea agreeți în Banat. Așa că treptat-treptat se adaptase locului. Înlocuise perfectul simplu cu cel compus, vorba iute cu cea molcomă, zaibărul cu sauvignonul, chimirul cu bretelele, cămașa de in cu costumul două piese, dar în adâncul ființei sale rămase același băiat simplu de la țară care fusese învățat că drumul cel mai scurt dintre două puncte e drumul drept.

Nu aflasem prea multe despre trecutul lui nenea Victor. Un singur lucru știam cu certitudine. În tinerețe fusese ofițer în armata română. Nu știam motivul exact pentru care cariera militară îi fusese curmată atât de brusc. Unii ziceau că nu se întristase îndeajuns atunci când aflase despre moartea tovarășului Stalin. Alții spuneau că în sectorul de care răspundea ca tânăr locotenent, se electrocutase un general. Din perioada militară mai păstrase în debara un costum cu epoleți pe care îl privea ca pe o icoană dar nu-l îmbrăca niciodată. Poate o să-i vină vremea într-o zi – îi spunea el mătușii dar parcă nici unul din ei nu credea. La vârsta de 30 de ani, după ce porțile cazarmii se închiseseră definitiv în fața lui, luase viața de la capăt. A dat examen de admitere la Politehnică. Era învățat cu greul și cu începuturile. În scurt timp avea

să devină unul din cei mai buni studenți ai promoției lui. Chiar în timpul facultății fusese cooptat într-un colectiv care proiecta primul computer din Banat. Mecipt îi zicea. Era o coșmelie imensă la care munceau în slip ca la saună, căci se încălzeau direct de la tuburi. Cu toate astea, nenea Victor socotea perioada aceea ca cea mai frumoasă din viața lui. Șefi de proiect erau doi informaticieni evrei, Kaufmann și Löwenfeld, iar printre studenții care participau la proiectare erau foarte mulți care proveneau ca și el din câmpiile Olteniei. Un alt colectiv, condus de un reputat profesor, lucra în paralel la un model de calculator pe tranzistori, dar echipa în care era nenea Victor îi devansase și mașina lor de calcul fusese funcțională cu ceva timp înaintea celorlalți. Poate pentru că în echipa concurentă lucrau mai puțini olteni și evrei – glumea pe jumătate nenea Victor. În lipsa unui copil natural, Meciptul era copilul lui de suflet. De atunci ori de câte ori se isca vreo dispută despre întâietatea primului calculator al Banatului, nenea Victor închidea ochii și cu o exaltare aproape mistică spunea: La început a fost Meciptul.

Apoi a terminat facultatea. Pata de la dosar i se închisese și odată cu ea și rana din suflet. Fiindcă terminase șef de promoție a fost reținut ca asistent. Munca la catedră îl mulțumea și aproape că îl făcea să-și uite visul de a îmbrăca din nou haina militară. Se înțelegea bine cu toți studenții, dar avea o slăbiciune pentru cei care proveneau din Oltenia. Poate pentru că în fiecare din ei se vedea pe sine, băiatul sfrijit, care sosise singur, cu o valiză de lemn în marele oraș.

Exista un oltean, unul singur, pe care nenea Victor îl detesta. De cum îl vedea, zilnic la televizor, nenea Victor suduia sănătos, oltenește, și spunea: Ce n-aș da să trăiesc măcar o zi, o singură zi fără el. Atunci aș ști că mor fericit. Ținea în bufetul de lângă șifonier o sticlă de șampanie, pe care o va deschide doar în acea zi specială. Dar și el și mătușa știau că acea zi nu va veni probabil niciodată.

Acea perfectă armonie olteneasco-evreiască ce exista în mintea lui nenea Victor avea să se clatine doar o singură dată, în primăvara anului 1983. Atunci fusese invitat la masa festivă din seara de Paști/Pesah organizată de comunitatea evreiască din oraș. Era un eveniment deosebit să primești o invitație la masa de Pesah. De fapt în 1983 era un eveniment să primești o invitație la orice masă, dar tocmai masa asta de Pesah avea în ea ceva special.

Nenea Victor s-a pregătit îndelung. A sărit peste masa de prânz, va mânca sigur bine la cină, de la evrei nu pleci niciodată flămând. Nu cunoștea foarte bine semnificația sărbătorii, auzise că ar fi vorba despre ieșirea din robia egipteană. A ajuns un pic mai devreme iar dintre toate locurile disponibile s-a așezat tocmai în locul orientat cel mai strategic, către ușița de la bucătărie. Pe masa acoperită cu o față albă, sunt aranjate tacâmurile iar pe niște farfurioare se află o rădăcină amară, un ou tare, câteva frunze de pătrunjel și un dram de gem de nuci. Curioasă combinație dar asta e probabil aperitivul, gândește nenea Victor, de aici încolo meniul se poate doar îmbunătăți. Lângă fiecare tacâm o cărticică. Între timp sala se umple, devine neîncăpătoare și nenea Victor simte iarăși acea aglomerație plăcută și caldă din perioada Meciptului. Oamenii se regăsesc, mulți nu s-au mai văzut de ceva vreme, se salută, unii se îmbrățișează. Un vecin de la masa alăturată, coleg de la Institut, îl recunoaște. Cum? Nu mi-am închipuit că și tu ești...?! Îi spune cu o discreție conspirativă. Nu, eu nu sunt, am venit pentru friptură – ar fi vrut să răspundă nenea Victor, dar în loc de asta își relua vechea lui argumentație, bucuros că are cui împărtăși teoria sa pseudo-științifică despre legătura de nezdruccinat olteneasco-iudaică.

Se face liniște. Începe ceremonialul. Domnul Prim Rabin îl conduce. E îmbrăcat într-un veșmânt alb iar pe cap o tichie care îi dă prestanță. Vorbește cu însuflețire despre semnificația sărbătorii. Doar cine e însuflețit poate însufleți și pe alții – obișnuiește să spună domnul Rabin. Parte din această însuflețire ajunge și la nenea Victor. Fiecare evreu trebuie să simtă că el

Însuși a ieșit din robia egipteană. Cuvinte frumoase, care îi pătrund pe toți. Doar ușa de la bucătărie rămâne mai departe ferecată.

Se vorbește despre cei patru fii ai Torei. Credinciosul, ateistul, agnosticul și cel care nu știe să întrebe. Ultimul e chiar un pic sub ceilalți trei. Poți fi credincios, poți fi agnostic, poți fi chiar și ateist – e în regulă – dar cel mai important e să știi să-ți pui întrebări. Altfel riști să devii un fanatic. Asta e esența iudaismului, să-ți pui întrebări – spune domnul Prim Rabin. Una din acele întrebări este *Ma Nishtana?* – Prin ce se deosebește această noapte de toate celelalte nopți? Că în toate celelalte nopți mâncăm conserve de pește acasă, azi vom mânca împăratește cu toții la cantină, a gândit nenea Victor, dar nu acesta e răspunsul. Răspunsul îl dă un copil cu păr creț. În această noapte am început lungul nostru drum către libertate. Dar pronunțăm asta în șoaptă, căci în 1983 și libertatea are urechi.

Se toarnă un pahar de vin. Nu e renumitul vin Carmel ci e un vin roșu destul de prost. Doamna Sfetca, responsabilă cantinei, scoate capul pe ușă. E un semn bun. Probabil că în urma ei va sosi și alaiul de bucătărese cu castroanele de mâncare. Că e păcat să bei vinul pe stomacul gol.

Dinspre masa copiilor se aude un murmur. Nu din pricina vinului. Pare că ar căuta ceva. *Afikomanul* – ne explică vecinul. Un fel de tombolă. Cel care îl va găsi va primi o recompensă. E un ritual vechi al cărui scop este cointeresarea copiilor, să simtă că participă și ei la sărbătoare. Până la urmă cel care îl găsește e Robi, un copil mărunțel și tare simpatic.

Cu toții așteptăm să-i auzim doleanțele. Să fie pace în Israel – răspunde fără să ezite. Toată sala aplaudă. Doar nenea Victor e dezamăgit. Țasta să fie celebrul spirit comercial evreiesc? Putea cere o bicicletă sau măcar niște pantofi Otter. Ori în cel mai rău caz ar fi putut să se tocmească. Dar cine cere pace în Israel?? Ce rost are să ceri lucruri imposibile?

Urmează o rugăciune și apoi un cântec. În stomacul lui nenea Victor a început războiul mondial. Dar niciun semn dinspre ușa de la bucătărie. Și suntem doar pe la mijlocul cărțuliei.

Atunci însă Domnul Prim-Rabin cere să se facă liniște. Se ridică în picioare. Și acum urmează masa - proclamă. Un zâmbet larg ca un șpagat înfrunzește pe buzele lui nenea Victor. În sfârșit momentul mult-așteptat. Masa - repetă el încă o dată, fermecat parcă de frumusețea cuvântului.

Și atunci o bucățică mică de azimă poposește în mâna lui întinsă. Un firicel, acolo, parcă apărut de niciunde. Privește bucata aceea și parcă nu-i vine a crede.

- Asta e... masa? – Întreabă el, gândind că e victima unei farse.

- Nu. Asta e mața – se întoarce către el vecinul. Mața îi zice la bucata aceea de aluat nedospit pe care au mâncat-o strămoșii la ieșirea din Egipt. E și un simbol. Pâinea cea de toate zilele, pâinea dospită se umflă ca un om trufaș. Mața e exact opusul. De aia îi mai zice și pâinea săracului.

- Bine, dar toți oamenii aceștia, toată sala asta plină...?

Vecinul nu-i răspunde. Dar nici nu mai era nevoie. Nenea Victor are acea privire ca și cum ar fi găsit soluția unei probleme tehnice foarte complicate. Se întoarce către mine.

„Măi, băietе, să știi că acum am înțeles. La masa de Seder nu vii ca să mănânci. Vii ca să aparții.”

Și din acel moment nu l-a mai tulburat nici foamea și nici celelalte. Căci pricepuse atunci un lucru fundamental. Și luminat de acest gând avea să se îndrepte spre ieșire, două ore mai târziu.

În cele din urmă, nenea Victor avea să-și primească și mult dorita recompensă. Ziua aceea pe care o așteptase atât de mult a sosit într-o iarnă, peste câțiva ani. Nenea Victor avea să-i supraviețuiască tiranului de la televizor, nu doar o singură zi, ci chiar trei săptămâni încheiate.

La capătul lor a fost invitat să țină o prelegere despre armată română în fața tinerilor ofițeri de la Cercul Militar din oraș. Pentru prima oară după aproape 40 de ani și-a scos costumul din șifonier. L-a șters un pic de praf și l-a îmbrăcat. Îi venea perfect.

Emoția însă l-a doborât. A făcut un infarct chiar în mijlocul prelegerii. A murit acolo, în sala de conferințe, îmbrăcat în costumul care îi fusese atât de drag. Mătușa spune că a murit fericit.

În memoria col. dr. ing. Victor Balosin, unchiul meu

